

УДК 636.1.082

СЕЛЕКЦІЙНО-ПЛЕМІННА РОБОТА З УКРАЇНСЬКОЮ ВЕРХОВОЮ ПОРОДОЮ КОНЕЙ

Ткачова І.В., к. с.-г. н., с. н. с., завідувач лабораторії конярства,
i-tkachova@yandex.ru

Інститут тваринництва НААН, м. Харків

***Анотація.** Вивчені обсяги селекційної роботи з кіньми української верхової породи з метою удосконалення її генофонду у напрямі підвищення спортивної роботоздатності із одночасним збереженням оригінального походження, типу, екстер'єру. Проаналізовано попередній період реалізації програми селекції та визначено шляхи подальшого її удосконалення з урахуванням вимог внутрішнього та зовнішнього ринків.*

***Ключові слова:** коні, українська верхова порода, кінний завод, племінний репродуктор, селекція, селекційна програма, спортивна роботоздатність*

Актуальність проблеми. Генетичні ресурси відносяться до найбільш цінних і стратегічно важливих резервів кожної країни [1]. Швидке поширення інтенсивної тваринницької продукції, яка в сучасних умовах ринку може приносити найбільший прибуток, створює ризик для генетичного різноманіття. У зв'язку з цим відбувається витіснення місцевих порід з високою адаптаційною здатністю та іншими цінними характеристиками, що в даному ареалі розведення можуть успішно використовуватись в селекційному процесі, а також є частиною місцевої традиційної культури.

За останні роки конярство, як тваринницька галузь змінилася як у кількісному, так і у якісному сенсі. Породи коней, районовані в Україні, перетворилися на малочисельні популяції, які сягають небезпечної межі зникнення. Саме тому - в зв'язку з різким скороченням поголів'я коней проблема збереження та удосконалення заводських порід вітчизняної селекції в Україні стає особливо гострою. Кількісні зміни в розподілі конепоголів'я при значному збільшенні їх в особистих підсобних (фермерських) господарствах об'єктивно визначають деконцентрацію селекційного процесу, що потребує вирішення низки принципово нових організаційних заходів.

Перспективи використання коней – кінний спорт, активний відпочинок, оздоровлення, дозвілля людини. Для цього потрібні спеціалізовані породи коней з відповідними характеристиками: яскравий екстер'єр, добронравність, живий темперамент, відмінні рухові та стрибкові якості. Якнай-

Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини

краще цим характеристикам відповідає спортивна порода коней вітчизняного походження – українська верхова [2].

Українська верхова порода створена шляхом складного відтворювального схрещування місцевих коней верхового типу з чистокровною верховою, тракененською, угорською, гановерською, орлово-ростопчинською і арабською [3]. Таким чином оригінальний тип української верхової породи сформований складними генотипами з різною часткою кровності усіх вихідних порід.

Завданням досліджень було визначення напрямів формування селекційних ознак на основі аналізу сучасного стану української верхової породи коней і визначення шляхів її подальшого удосконалення.

Результати досліджень. У загальному масиві племінних коней України частка української верхової породи найбільша – 29,9 %.

Станом на 01.01.2015 року в Україні зареєстровано 25 суб'єктів племінної справи з розведення коней української верхової породи, в т.ч. 7 кінних заводів та 18 племінних репродукторів. Поголів'я коней становить 1368 гол., у тому числі 38 жеребців-плідників та 533 племінних кобили (табл. 1). Крім того селекційній роботі з породою задіяні 9 жеребців-плідників західноєвропейських спортивних порід та 2 – чистокровної верхової атестованих для племінного використання в українській верховій, 183 кобили західноєвропейських та 27 – чистокровної верхової порід.

Таблиця 1

Кількісний склад коней української верхової породи на 1.01.2014 р.

Суб'єкт племінної справи	п	у т. ч.		
		жеребці-плідники	матки	молодняк
Української верхової породи	1147	38	533	698
В т.ч.: кінні заводи	735	15	293	427
племінні репродуктори	545	31	240	274
Вихідних порід, допущених до відтворення	221	11	210	-
Всього:	1368	49	743	698

За останні роки рейтинг породи за результатами виступів наших вершників в міжнародних змаганнях з класичних видів кінного спорту суттєво не покращився. На фоні нестабільних економічних умов, за наявності цінного племінного матеріалу, суб'єкти племінної справи не завжди спроможні забезпечити належне виконання технологічних вимог вирощування, тренінгу та випробувань коней, відправити своїх коней на міжнародні змагання.

Разом із цим є і певні досягнення. Українські спортсмени-кіннотники

увійшли до рейтингу Європейської федерації кінного спорту (FEI) на конях вітчизняної селекції. Вперше за часи незалежності України вітчизняна пара виступала на Олімпійських іграх (Лондон-2012, Великобританія) у виїзді. Українські кіннотники неодноразово приймали участь у міжнародних змаганнях високого рівня, займали призові місця: Міжнародні змагання з виїздки CDI*** (Ахляйтен, Австрія), Міжнародні змагання з виїздки CDI*** (Вроцлав, Польща), Міжнародний турнір CDI-W (Мехелен, Угорщина), Кубок Президента (Москва, Росія), Міжнародний турнір з триборства ССІІ* (Москва, Росія), Міжнародний турнір з виїздки CDI-W (Н.Новгород, Росія), Етап Кубку світу з триборства ССІІ* (Білорусь), Міжнародний турнір з виїздки (Радзенкув, Польща) та інші.

Основним показником діяльності суб'єктів племінної справи з розведення коней української верхової породи є вирощування високоякісної племінної продукції та спортивних коней. За 20-річний період (1993-2013 рр.) у суб'єктах племінної справи з розведення української верхової породи вирощено 86 жеребців-плідників, підготовлено до класичних видів кінного спорту 359 коней. Співвідношення коней, що виступали в цей період у різних видах кінного спорту наступне: конкур – 169 (47,1 %), виїздка – 159 (44,3 %), триборство – 31 (8,6 %) (табл. 2).

Таблиця 2

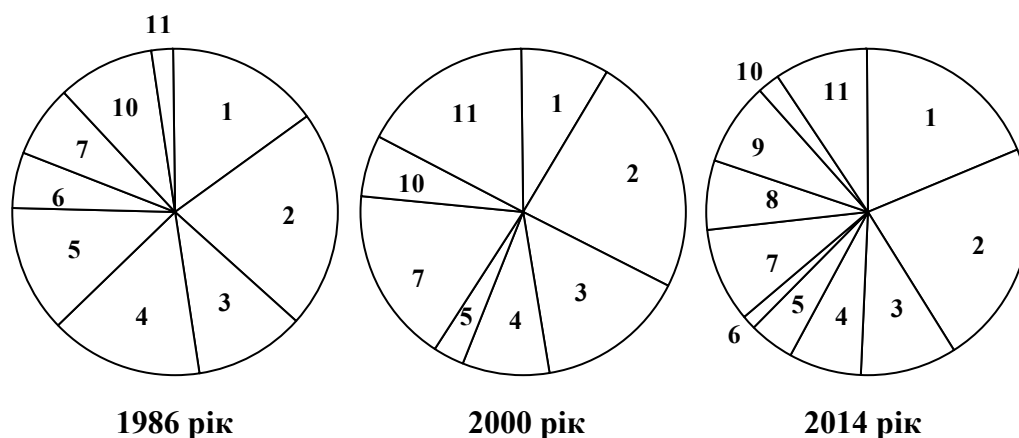
Результати діяльності суб'єктів племінної справи з вирощування високоякісної продукції конярства за 20-річний період (1993-2013 рр.)

Суб'єкт племінної справи	Вирощено:				
	жеребців-плідників	спортивних коней	в тому числі:		
			конкур	виїздка	триборство
1	2	3	4	5	6
Лозівський кінний завод	21	62	16	39	7
Олександрійський кінний завод	11	53	32	13	8
Дніпропетровський кінний завод	1	47	28	13	6
Деркульський кінний завод	13	34	17	15	2
АФ «Агрокомплекс»	3	43	31	10	2
ТОВ «Харківський кінний завод»	16	28	2	26	-
СФГ «Сніжків»	4	34	12	22	-
ТОВ «Насіння»	3	17	9	5	3
ТОВ ЦРК «Гранд»	5	11	5	6	-
Південний племконецентр	1	12	8	4	-

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6
НФ ПрАТ „Райз-Максимко” (Ягільницький кінний завод)	3	10	5	2	3
ТОВ «Вінницький кінний завод»	2	5	2	3	-
СФГ «Світлана»	3	3	2	1	-
Всього:	86	359	169	159	31

Від часу апробації породи її генеалогічна структура зазнала деяких змін. Аналіз походження жеребців-плідників та маток за генеалогічною структурою, дає можливість визначити наступну динаміку в генеалогічній структурі породи (рис. 1).

Позначення, лінії: 1 – Безпечного, 2 – Хобота, 3 – Фактогума, 4 – Гугенота, 5 – Хрустала, 6 – Водопада; споріднені групи: 7 – Рауфбольда, 8 – Еола; жеребці-плідники: 9 - нелінійні вітчизняної селекції; 10 – чистокровної верхової та арабської порід; 11 – західноєвропейських спортивних порід.

Рис. 1. Динаміка генеалогічної структури української верхової породи

Помітно, що до 2010 року відбувалося стале збільшення кількості жеребців-плідників та маток як у цілому по породі, так і по окремих лініях, споріднених групах, а також нащадках нелінійних вітчизняного походження та західноєвропейських жеребців. У подальшому кількості плідників і маток в усіх структурних одиницях дещо зменшилась. З кожної лінії одержані цінні продовжувачі та висококласні спортивні коні, але провідними в породі залишаються лінії Безпечного і Хобота, які за кількістю продовжувачів, оцінкою за комплекс ознак перевищують мінімальні вимоги до структурних породних одиниць.

Найбільша кількість племінних кобил також походить з ліній Хобота (20,2 %) і безпечного (15,6 %), більшість з них також походять з цінних

маточних родин і гнізд. Майже всі цінні жеребці-плідники та висококласні спортивні коні походять з маточних родин.

За період формування української верхової породи (1952-1990 рр.) було створено 25 маточних родин. На сьогодні їх кількість збільшено до 31. Найбільша кількість кобил (більше 10 гол.) у маточних родинах Арізони, Теми, Билинки, Інфантерії, Інфри І, Хохлатки, Бахроми, Маріци. Краші за показниками промірів маточні родини Теми (166-197-20,7 см), Інфри І (167-198-20,5 см), Бубнової (166-198-20,6 см). Кращими за кількістю отриманої племінної продукції та спортивних коней визначені маточні родини Арізони, Азалії, Билинки, Бриги, Гвоздики, Інфри І, Кафедри, Мариці, Нони, Радуги, Теми.

Висновки

1. Основним методом удосконалення української верхової породи визначено чистопородне розведення за лініями, при цьому селекційно-племінна робота спрямована на збереження характерних особливостей – оригінального типу будови тіла, нарядних форм екстер'єру та суттєвого підвищення спортивної роботоздатності. З метою якісного удосконалення селекційних ознак, зокрема спортивної роботоздатності, доцільне помірне використання міжпородного схрещування з кращими представниками вихідних та інших спортивних порід світового генофонду на рівні прилиття крові.

2. Українська верхова порода сучасної популяції має досить розгалужену генеалогічну структуру. Для збереження генетичного різноманіття у породі у найближчі роки будуть виділені не менше п'яти продовжувачів кожної лінії та апробовані дві нові генеалогічні лінії: Рауфбольда та Еола.

3. В породі продовжено позитивну тенденцію розвитку маточних родин, збільшення кількості гніздових кобил у маточному складі породи. Особливо цінним генотипом вирізняються маточні родини з наявністю предків російської верхової (орлово-ростопчинської) породи: 318 Билинки, 61 Гвоздики, в яких до того ж одержані видатні за роботоздатністю коні та препотентні жеребці-плідники та родини, з яких найчастіше одержують видатних за роботоздатністю та племінними якостями коней: 266 Арізони, 85 Інфантерії, 86 Інфри І, 89 Канітелі, 91 Кафедри, 104 Маріци, Нони, 426 Одри, 433 Пафи, 148 Радуги, 159 Теми, 160 Тіни, 541 Хохлатки.

Література

1. Состояние всемирных генетических ресурсов животных в сфере продовольствия и сельского хозяйства / ФАО, 2010. ВИЖ РАСХН, 2010. Москва / Перевод с англ. ФАО. 2007. The State of the World's Animal Genetic Resources for Food and Agriculture, edited by Barbara Rischkowsky & Daffydd Pilling. Rome.

2. Волков Д.А. Українська верхова порода (монографія) / [Д.А. Вол-

Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини

ков, І.В. Ткачова, О.М. Латка, В.В. Кунець, В.О. Пересада, О.О. Корнієнко, С.В. Лютих, К.В. Гданська, В.І. Россоха, Т.М. Ковальова, Г.М. Тур]; за ред. І.В.Ткачової // Х.: Інститут тваринництва НААН, 2015. – 218 с.

3. Програма селекції коней української верхової породи до 2020 року [Кудрявська Н.В., Жуковський О.М., Костенко О.І., Волков Д.А., Латка О.М., Ткачова І.В., Россоха В.І, Тур Г.М., Ковальова Т.М.]; за ред. Н.В. Кудрявської, І.В.Ткачової. – Х.: Інститут тваринництва НААН, 2015. – 69 с.

СЕЛЕКЦИОННО-ПЛЕМЕННАЯ РАБОТА С УКРАИНСКОЙ ВЕРХОВОЙ ПОРОДОЙ ЛОШАДЕЙ

Ткачева И.В., к. с.-г. н., с. н. с.

i-tkachova@yandex.ru

Институт животноводства НААН

Аннотация. Изучены объемы селекционной работы с лошадьми украинской верховой породы с целью усовершенствования ее генофонда в направлении повышения спортивной работоспособности и с одновременным сохранением оригинального происхождения, типа, экстерьера. Проанализирован предыдущий период реализации программы селекции с породой и определены пути дальнейшего ее совершенствования с учетом требований внутреннего и внешнего рынков.

Ключевые слова: лошади, украинская верховая порода, конный завод, племенной репродуктор, селекция, селекционная программа, спортивная работоспособность.

BREEDING WORK WITH THE UKRAINIAN WARMBLOOD HORSE BREED

Tkachova I.V., cand. of agr. science

i-tkachova@yandex.ru

Institute of animal sciences of NAAS

Summery. 17 December 2015 marks 70 years from the beginning of creation and from 25 years to evaluate and approve a unique domestic breed horses for sports purposes – Ukrainian warmblood horse. The breed is created by complex reproductive crossing of local horses of riding type with thoroughbred, Trakenen, Hungarian, Hanover, Russian warmblood and Arabic. Thus the original type of the Ukrainian riding breed was formed by a complex combination of genotypes with a varying degree crowd nest all source rocks.

Ukrainian warmblood horse breed is a promising breed of horses for use in equestrian sport and breeding horses. The purpose of this study was to determine the directions of formation of selection on the basis of the analysis of the current state of the Ukrainian warmblood horse breed, and identifying ways of

its improvement. The research is aimed at studying the volumes of breeding work with Ukrainian warmblood horse breed to improve its gene pool towards improving sports performance and while maintaining the original pedigree, type, exterior. Analyzed the previous program period selection with the breed. The ways of further improvement with regard to the requirements of domestic and foreign markets.

The primary method of improving the breed is defined thoroughbred breeding lines. Selection and breeding work with the breed to be directed to the preservation of the characteristic features of the original body type, harmonious structure, elegant forms of the exterior and a significant increase sports performance. With the aim of qualitative improvement of the breeding characteristics of the Ukrainian warmblood horse breed, in particular sports performance, use cross-breeding with the best representatives of the original and other sporting breeds world's gene pool. While crossing the Ukrainian warmblood horse breed with representatives of the source rocks, to save your own original qualities, it is advisable to apply only at the level of pour blood.

It is advisable to develop the work on the expansion and development of lines and parent families.

Key words: horses, Ukrainian warmblood horse breed, stud breeding, reproduction, breeding, breeding program, sports performance.
